

Фольклор єднає покоління і минуле з сучасним У Свиднику відбулось 71 Свято русинсько-української культури

Масова національно-культурна традиція русинів-українців Словаччини – Свято русинсько-української культури у Свиднику – належить до найстарших фольклорних фестивалів у Словаччині. Головний організатор Свята – Союз русинів-українців СР подбав про те, щоб Свято розпочало новий відлік, що позначилося на структурі окремих програм. Більший тягар у підготовці і проведенні цього річного Свята ліг на плечі

селення Східної Словаччини) відбулося у Меджилабірцях 4.-5. 6. 1955 р. і на ньому виступило 52 колективів загальною кількістю 1780 виконавців народної пісні, танцю, музики. На 2-ому, уже у Свиднику (23.-24. 6. 1956) виступило 68 колективів, які представили 7 тисячам глядачів (сьогодні місто Свидник має неповних десять тисяч жителів).

У наші дні вже не можемо себе радувати такою великою кількі-

юче покоління, якому навстіж відкриті двері до вступу на фольклорну сцену.

На відміну від попередніх, цього річного Свята вже не проходило в неділю, як то було на всіх попередніх, але у п'ятницю, 20 червня, і в суботу, 21 червня 2025 року.

Організатори Свята запропонували глядачам багату програму.

В перший день пройшло змагання вихованців дитсадків і школярів свидницьких шкіл у малюванні на асфальті під назвою «Фольклорні олівці». Згодом тут же, на пішохідній зоні в центрі міста перед будинком СНМ – Музею української культури, відбулась «Школа танцю», а в Піддуклянській бібліотеці пройшла бесіда з письменниками. На запрошення Спілки українських письменників Словаччини (голова Іван Яцканін) у Свидник прибули українські письменники і журналісти – голова Львівської обласної організації Національної спілки письменників України Олесь Дяк (Львів), доктор філологічних наук, професор Микола Зимомря (Дрогобич), журналіст, письменник, редактор і видавець Олександр Масляник (Львів) та директор ужгородського видавництва «TIMPANI» Ярослав Федашин.

В післяобідній час в СНМ – Музеї української культури відбулось відкриття виставки картин «Послання гармонії», а в



Заключна сцена програми «Ей, заграйте, заграйте...».



Дитячий фольклорний колектив «Маковичка».



Суботню програму Свята відкрили голова ЦР СРУСР Павло Богдан і прима-торка міста Свидник Марцела Іванчова.



Письменники з України поклали квіти до пам'ятника Олександрові Павловичу у Свиднику.

фахових працівників Піддуклянського освітнього осередку, який разом з містом Свидник і СНМ – Музеєм української культури став співорганізатором Свята.

Свято організоване за фінансової підтримки Фонду підтримки культури національних меншин, Міністерства туризму і спорту СР, агенції Slovakia Travel та Пряшівського самоврядного краю. Патронат над фестивалем взяв голова ПСК Мілан Маєрський.

Нагадаймо, що перше Свято (тоді ще воно несло назву Огляд народної творчості і художньої самодіяльності українського на-

стю виступаючих і глядачів, як то було 70 років тому, але тішить те, що русинам-українцям в плінні роки всупереч тому, що вони втратили національну школу, вдалося все ж таки подекуди зберегти рідну бесіду, а до того ще й автентичний фольклор і народні традиції.

Якщо вважати, що на одну генерацію припадає 30 років, то творцями цього річного 71 Свята культури є вже третя генерація фольклористів, яка живе народною піснею, танцем і музикою і веде до такої ж поваги і любові до народних скарбів і підраста-

Мирослав Штоффа: Записуємо дрібниці, щоб не робити хиб

Працівники Піддуклянського освітнього центру (Podduklianskeho osvetového strediska) у Свиднику – це ті особи на задньому плані 71 Свята русинсько-української культури у Свиднику, на плечі котрих лягла більша частина так званої чорної роботи. Але без неї – при обмежених можливостях, силах і потенціалі головного організатора свята, Союзу русинів-українців Словацької Республіки – неможливо уявити собі саме існування фестивалю.

Мирослав Штоффа (на фото), директор цього культурно-освітнього закладу, засновником якого є Пряшівський самоврядний край у Пряшеві, перед суботнім вечором, коли мала відбутися кульмінація всієї програми, в інтерв'ю «Новому життю» спробував дати більш-менш ще не дуже глибоку оцінку події. Він вже не такий новачок, оскільки 71-й річник був для нього як представника продюсерської організації вже третім поспіль.

«Перш за все, ми повинні усвідомити, що нам потрібно адаптувати акцію до нових змінених умов. Ми вже не можемо порівнювати її з тим, що було у Свиднику 20 – 30 років тому. Тому ми записуємо багато дрібних деталей того, що відбувалося, щоб потім оцінити їх і не робити хиб, щоб все поліпшити і задовольнити відвідувачів», – повідомив він.

Він натякнув, що ще до початку фестивалю існувало занепокоєння щодо кількості відвідувачів, оскільки минулий рік був певним піком, адже відбув-

ся 70-й річник Свята. Зрештою, за його словами, кількість людей, які прийшли на фестиваль зараз, не є найгіршою. «Принаймні для нас, я маю на увазі наш центр, ми задоволені відвідуваністю», – додав він. Додати



потрібно до цього конкуренцію в появі подібних організованих акцій (наприклад, в ті ж вихідні проходили «Ігри лицаря Роланда» в Бардієві, фестиваль в селі Раславиці і т. д.).

Програму скоротили до двох днів, а неділю взагалі викреслили. «Спілкування з фольклорними колективами для створення цілісних програмних блоків

Суботня програма, якою культурувало Свято, розпочалась у теплий підвечір в амфітеатрі. Модератори Свята – Людмила Ражина та Іван Рудий – привітали глядачів і гостей від імені головного організатора Свята – Союзу русинів-українців СР. Вони з гордістю констатували, що місто Свидник вже 70 років є

(Продовження на 2 стор.)



Під час відкриття виставки картин в СНМ – Музеї української культури.

Текст та фото: (йю)

Фольклор єднає покоління і минуле з сучасним У Свиднику відбулось 71 Свято русинсько-української культури

(Закінчення з 1 стор.)

місцем проведення найстаршого фольклорного фестивалю в Словаччині, на якому презентуються народні звичаї і традиції русинів-українців. Цей фестиваль – це не лише Свято, то міст, який єднає минуле з сучасним, то наша ідентичність і наша краса.

Одночасно модератори привітали гостей – депутатів Національної Ради СР, депутатів ПСК, приматорку міста Свидник Марцелу Іванчову, голову Центральної ради СРУСР Павла Богдана, предностку Окружного уряду у Свиднику Яну Тхурікову, а також закордонних гостей – пред-

повернення до краю. Економічна криза, голод, епідемії і загальне відчайдушне становище змушувало людей, особливо з північно-східних комітатів Австро-Угорщини вирушати за океан у пошуках роботи і кращого життя. З тих часів дійшло до нас багато прекрасних народних пісень. І це є свідченням тих нелегких років, у яких відображений побут, емоції і доля русинів на чужині. Серед численних емігрантів був і Міхал Босак, уродженець села Округле, який у США втілював справжню американську мрію. У 1893 році він оселився в Оліфанті, де збиралася словацька і

фольклорних програм Івана Рудого, який зачитав листа, висланого до рідного краю з Америки з специфічними особливостями тогочасної мови емігрантів. Сценарист і режисер програми Анна Кнежова показала, що фольклор і народні традиції – її любов. Їй вдалося сценічно відтворити поневіряння русинів по чужині.

Згодом у програмі під назвою «У світі так...» виступив колектив Руського культурного центру в Новому Саді (Сербія), який прибув на Свято в рамках культурного співробітництва між Союзом русинів-українців СР і Союзом русинів українців Сербії.

Майстерним виконанням пісень і танців на закарпатському весіллі порадував глядачів прясівський ансамбль ПУЛЬС. Програма завершилась у пізній вечірній час виступом прясівського ансамблю Коняре. Колись це було зневажливе прізвисько, але з часом воно перетворилося на символ міста та жителів міста



Фольклорний колектив «Карпатяин», Прясів.

Пряшева. Сьогодні воно з гордістю використовується жителями Пряшева.

71 Свято русинсько-української культури відкрило нові грані фольклорних надбань попередніх поколінь, поринувши на цей раз в тему еміграції нашого населення в США. Хочеться вірити, що Свято буде жити і в наступних роках, що знайдуться ентузіасти, які приведуть молоде покоління на свідницьку сцену, які продовжать благородну спра-

ву попередників у збереженні народної культури і фольклору русинів-українців Словаччини. Проте без живильних імпульсів з українського материка, без духу патріотизму в школі, без знання азбуки навряд чи вдасться русинам-українцям зберегти автентичну народну культуру і національну ідентичність.

Мирослав ІЛЮК.

Фото Ладислава Цупера та автора статті.



Іван Рудий читає листа з Америки.

ставників Об'єднання лемків у Польщі Степана Клапика та Василя Шлянту та делегацію Союзу русинів українців Сербії, яку очолив Микола Цап.

Теплими оплесками глядачі привітали на Святі Надзвичайного і Повноважного посла України в СР Мирослава Кастрана та почесного консула України в СР Станіслава Обіцького.

71 Свято русинсько-української культури підвечірньою програмою «За хлібом і сіллю» нагадало важке життя нашого населення в минулому, коли люди масово емігрували в Америку. Програма складалася з трьох блоків – 1. Відхід до Америки, 2. В Америці у Босака і 3.

русинська громада. Там виникали пісні, танці, звичаї. Вони зберігали свої рідні традиції і віру, а це означало для них зберегти той єдиний найцінніший шматочок, який вони принесли з собою із старого світу. Той далекий час із сцени наблизили співаки, танцюристи, солісти фольклорних колективів і груп з різних частин Пряшівського краю – Стропковчани і Стропковчан зі Стропкова, Свидничанка, Свидницькі гелігонкари, Маковиці зі Свидника, Карпатянин з Пряшева, Поляна з Кошиць, Стужича зі Снини, Курів з Курова, Варехівські співаники з Вареховця. Значний тягар в ході програми ліг на плечі досвідченого модератора



Варехівські співаники.



Чоловіча співацька група «Поляна», Кошиці.

«Послання гармонії» постукало у двері музею у Свиднику

Під назвою «Послання гармонії» у Словацькому національному музеї – Музеї української культури у Свиднику відбувся вернісаж виставки. Відкриття відбулося у п'ятницю, 20 червня, в рамках програми 71-го Свята русинсько-української культури. У спільній колекції 30 картин представлени роботи двох українських художників – Аліни Славгородської та Михайла Довганя, які доповнені кількома роботами східнословачького художника Юрая Ткачика.

На церемонії відкриття виставки Павло Богдан, голова Центральної ради Союзу русинів-українців Словацької Республіки, подякував працівникам музею за підготовку щорічної культурної події, яка супроводжує фестиваль. Він висловив переконання, що спільними зусиллями фестивалю буде далі жити довгі роки і матиме успіх.

Куратор виставки Ярослав Джоґаник коротко представив обох художників з України. Вони є членами творчої групи «Козацька левада», Аліна – із Запоріжжя, Михайло – з Вінниччини. На жаль, з різних причин вони не змогли бути присутніми на відкритті. Я. Джоґаник підкреслив, що вони не є невідомими у Словаччині. Були одними з перших, хто приїхав до нас одразу після повномасштабного вторгнення Росії в Україну і разом з Мирославом Цапвчаком створили міжнародний проект «Мистецтво проти війни», який охопив значну частину центральноєвропейського простору. Їхні картини, представлені на виставці, вирізняються багатством кольору, насиченою емоційністю, мінливою тональністю та сильним смисловим посланням. Куратор підкреслив, що хоча художнє вираження обох художників з України природно відрізняється, їхні спільні цінності та ідеї роблять полотно гармонійним цілим.

Так само, як виставка називається «Послання гармонії» (її можна оглянути до 14 вересня цього року), ці ж самі слова підходять і для нинішнього існування цього музею у Свиднику. Наприкінці березня цього року рішен-



П. Богдан, М. Божикова та Я. Джоґаник (на фотографії зліва) під час відкриття виставки «Послання гармонії».



М. Божикову найбільше приваблює ця експонована картина.

ням керівництва СНМ Й. Джоґаник був звільнений з посади директора без пояснення причин, хоча він до цього часу виконував цю функцію до повного задоволення з травня 2017 року, перед тим він ще виконував її як особа, якій було доручено її виконання з листопада 2016 року. Нова процедура відбору була спочатку оголошена, а потім скасована без пояснення причин, а управління музеєм здійснюється особою, яка виконує обов'язки директора, до-

теперішнім заступником директора Міріам Божиковою. У цьому контексті учасники відкриття також обговорювали між собою необхідність досягнення гармонії для майбутнього музею. З одного боку, причини звільнення детально не відомі, як і обставини нової процедури відбору, а існування цієї культурної інституції як незалежного суб'єкта взагалі розхитується з невідомих причин «таємними іграми за кулісами».

Текст та фото: (йю)

Я стріляю своїми статтями, есеями...

Так, як у попередні роки, і в цього річчю червневому пору здійснилася зустріч з письменниками в рамках 71 Свята русинсько-української культури Словаччини (20.06.2025), Бесіду відкрив та вів прозаїк та перекладач Іван Яцканин, голова Спілки українських письменників Словаччини. У вступі він подякував директору Піддукалянської бібліотеки в Свиднику Камілу Бенькові за дану можливість зустрічатися на вже традиційних імпрезах в просторах їхньої бібліотеки в цій складній обстановці, яка зараз є в Україні.

Іван Яцканин привітав чудових гостей, якими були Олесь Дяк та Олександр Масляник зі славного Львова, Микола Замомря з Дрогобича та Ярослав Федішин з дружиною Оленою з Ужгорода. Вони представили себе свідницькій аудиторії. Радо прийшли у Свидник на запрошення Івана Яцканина, і з цієї нагоди особисто вручили йому престижну літературну премію ім. Ірини Вільде за минулий рік (диплом, срібну медаль) за збірку оповідань «Білий легіт». Обидва львів'яни входили у склад авторитетного журі тієї ж нагоро-

(При цій нагоді спом'янув Василя Симоненка, який через мовний дефект все ж таки намагався продекламувати свої твори). На Україні, де точиться війна, на виступі О. Дяка були прусутні й поранені воїни, які бажали чути передусім любовну поезію.

На міжнародному літературному конкурсі рукописів прози «Крилатий лев», координатором якого є Львівська обласна організація Національної спілки письменників України, оціненим був Юліус Панько за рукопис невиданої книжки. «А ми вже подбали, щоб

восьма книга в київському видавництві «Дніпро» «Звір зі Сходу». Це правдива, болюча, гостра й переконлива публіцистика. «Як убивали москвити триста років тому українців, так це роблять і зараз, лише за те, що ми є українська нація, наші вороги вирішили, що не є українців, нас називають бандерівцями, фашистами, нацистами, зате треба нас вбивати, знищити, Москвити винищили голодомором мільйони українців, розстріляли інтелігенцію, в ґулаґах загинув цвіт нашої нації. Ми не були і вже ніколи не станемо братами з москвитами, які завжди приносили на нашу гостинну землю голод, розруху і смерть, Там на Сході точиться і моя війна, і я стріляю своїми статтями, есеями. Мої кулі – мої слова, мої набої – мої книги», – наголосив під кінець автор.

Дальшим шановним гостем був Микола Зимомря з Дрогобича – відомий літературознавець, перекладач, критик професор, академік, дослідник питання теорії та практики перекладу, німецько- та польсько-українські літературні зв'язки. Він присутнім представив нові українські видання. З дитячої літератури це була прекрасно ілюстрована казка-притча Яни Грицай «Добродійка Воленька та годинник Перемоги», яка узріла світло світу в ужгородському видавництві «TIMPANI», директором якого є Ярослав Федішин. Письменниця, педагог та видавець Яна Грицай живе в Німеччині та Швейцарії. За її словами, необхідно любити вчитися, це можливість вижити і досягти успіху в глобальному світі. А перекладач Остап Грицай, добродій, людина особливої долі, був її родич.

Під кінець бесіди гості з України та Іван Яцканин подарували українські книжкові видання Піддукалянській бібліотеці, щоб ширити між читачами українське слово.

Н. В.

Фото Ладислава Цупера.



Під час бесіди в Піддукалянській бібліотеці у Свиднику.

ди, причому головою була Галина Пагутяк, письменниця прозаїк в жанрах фентезі й готичного роману, лауреатка Шевченківської премії з літератури (2010) за книгу прози «Слуга з Добромілія». Іванові Яцканину подякували за жертвове зусилля, яке проводить на сторінках «Дуклі», назвавши часопис дзеркалом вчорашнього і нинішнього слова. Олесь Дяк, заслужений діяч мистецтв України, голова Львівської обласної організації Національної спілки письменників України (НСПУ) зауважив, що найкраще прозвучать твори поета, коли їх прочитає сам автор, і зі своєї збірки «Політ водоспаду» прочитав кілька віршів, які є «спробою поета змінити світ».

книжка «Я – Михась» вийшла у нашій видавничій серії «Бібліотека Крилатого Лева» добротно», – сповістив про випуск книги голова Львівської обласної організації НСПУ Олесь Дяк. Нагадаємо, що сатирична повість «Я – Михась» увійшла у Величний список п'ятого Міжнародного літературного конкурсу рукописів прози на кращу книжку року «Крилатий Лев» вид. КОЛО, Дрогобич, 2020.

Другий львів'янин Олександр Масляник, письменник, член НСПУ, заслужений журналіст України, публіцист, редактор і видавець, підкреслив той факт, що народився в Рахові Закарпатської області, яке є містом-побратимом Свидника. За два роки до війни вийшла його

Танцюристи з Нового Саду були гостями Свята у Свиднику

Єдиний учасник з-за кордону на 71-му Святі у Свиднику був танцювальний колектив з Руського культурного центру в Новому Саді у Сербії. Ми коротко поспілкувалися (по-„гуторацьки“) з його керівником, 44-річним Владимиром Іваном (на фото), якого, як він з посмішкою зізнався, знають широко-далеко під прізвищем Вева.

«Я родом з містечка Коцур, де проживає друга за чисельністю руснацька громада після Руського Керестура. Ансамбль існує в Новому Саді з 1946 року і покликаний представляти фольклор різних національних меншин, які проживають в автономній області Воеводина. Я вже також був головою вищезгаданого центру, тому мені відомі різні деталі існування ансамблю. Ансамбль відновив свою діяльність у жовтні минулого року», – розповів. Він підкреслив, що в репертуарі переважають танці: «Моє правило – спочатку руснацькі танці з Воеводини, потім з Шариша, Земплина, Закарпаття, а потім сербські, тому що ми живемо в цій державі».

До Свидника нарешті приїхали п'ять пар танцюристів віком від 17 до 30 років. У першому



виступі в п'ятницю ввечері вони виконали три так звані танці пана Ганджі. Вони взяті зі спадщини великого збирача фольклору Воеводини Олександра Ганджі, який власне походив з села Коцур. У другому, в суботу, глядачі могли насолодитися

танцями, званими коломийками, у виконанні ансамблю.

Вева зістав танцюристом в ансамблі з 1989 року, але сьогодні він вже не показує себе на сцені. Прозрадив, що придумав кілька хореографічних композицій, але він «невивчений» у цій галузі, багато чому навчився від інших хореографів і використовує це.

Воеводина, за його словами, дуже цікавий регіон. На відносно невеликій території проживають представники 19 національностей, але – і В. Іван підкреслив це – «пліч-о-пліч».

Наостанок він додав, що йому подобається Свидник, хоча він тут лише вперше, але Східна Словаччина йому не чужа, адже він вже був з ансамблем у Бардієві, Меджилабірцях, Снині і навіть у сусідньому польському лемківському селі Ждиня.

Текст та фото: (йю)

Нагороди від Камйонки

У попередніх номерах газети «Нове життя» ми вже інформували про те, що через суттєве обмеження коштів для організування і проведення Фестивалю фольклору русинів-українців Словаччини його головний організатор – Союз русинів-українців СР – через нестачу грошей був змушений припинити організувати фестиваль. Село Камйонка вирішило і далі організувати фестиваль. 60-ий фестиваль відбувся 31 травня і 1 червня цього року.

Новим організатором стала «Русинська оброда».

Староста села Юрій Єдинак запросив на ювілейне свято представників дотеперішнього головного організатора – Союзу русинів СР і в своєму вступі під час відкриття фестивалю високо оцінив роль СРУСР в організації фестивалю.

При цій нагоді він вручив призи села Камйонка „За визначний внесок у розвиток культури села та довгорічну організацію фестивалю“ голові ЦР СРУСР Павлу Богдану та довгорічному сценаристові і режисеру програм фестивалю Ігорю Кретові.

Ред.

Фото Ладислава Цупера.



Юрій Єдинак (на фото вправо) вручає приз Камйонки Ігорю Кретові.



Голова ЦР СРУСР Павло Богдан подякував жителям Камйонки і особисто старостові села Юрію Єдинаку за всебічну підтримку при організуванні фестивалю.

Нагороди Пряшівського краю для педагогів та учнів

П'ятнадцять вчителів і п'ятнадцять учнів отримали нагороди Пряшівського самоврядного краю за успішне представлення регіону в 2024/2025 навчальному році. Церемонія нагородження відбулася у вівторок, 17 червня, в Театрі ім. Йонаша Заборського (ТІЗ) в Пряшеві. Пряшівський самоврядний край вже в п'ятнадцятий раз вручає плакети *Sophista pro regione* і *Lux mentium*.

«Для нас велика честь, що в нашому регіоні працюють такі видатні педагогічні особистості, які викладають з любов'ю та терпінням і вкладають у свою роботу все своє серце. Вони присвячують себе передачі своїх знань і досвіду нашій молоді і є для них чудовим прикладом для наслідування, коли вони дорослішають і формуються як особистості. І ми не менш задоволені кількістю успішних, творчих і талановитих молодих людей, які в цьому навчальному році підписали свої імена під низкою надзвичайних успіхів, як в олімпіадах, так і в спорті та ремеслах, а про них почули далеко за межами нашого краю», – сказав Мілан Маєрський, голова Пряшівської крайової самоуправи.

Пропозиції щодо нагородження відзнакою *Sophista pro regione* – *Вчитель мудрості для регіону* надходили від директорів шкіл, а переможців визначали члени Територіальної шкільної ради. При виборі лауреатів брали до уваги активність вчителів у підготовці учнів до різних конкурсів, а також їхню проектну роботу, загальну залученість у шкільне середовище та використання інноваційного підходу у навчанні.

Цю нагороду отримали п'ять вчителів середніх шкіл Пряшівського округу, чотири вчителі, які працюють у школах Попрадського округу, два – з Бардіївського округу і по одному вчителю з Гуменського, Сабинівського, Снинського і Стропківського округів.

Серед них є, наприклад, лауреати, які привели своїх учнів до надзвичайних успіхів на олімпіадах, конкурсах барменів, гастрономічних змаганнях або у професійній діяльності се-

редньої школи. Є також вчителі, які впроваджують експериментальне навчання, розвиваючи інтерес молоді до традиційних ремесел і залучаючи їх до вивчення астрономії, музики та волонтерства.

Номінацію на премію *Lux mentium* – *Світло знань* визначила комісія, до складу якої увійшли представники Відділу шкільництва ПСК. Вони взяли до уваги перемоги учнів у різних конкурсах, представництво школи на міжнародному рівні, а також їх активну позицію, відданість та ініціативність у суспільстві.

Вони вирішили нагородити табличкою *Lux mentium* за поточний навчальний рік сімох успішних і творчих учнів з Пряшівського округу, трьох з Попрадського округу, а також учнів з Бардієва, Гуменного, Старої Любовні, Стропкова і Вранова н/Т.

Це учні, які брали участь у національних та міжнародних конкурсах віжажу та перукарського мистецтва, перемагали на чемпіонатах з випічки та кулінарії, досягли успіхів у програмуванні, робототехніці, інформатиці, природничих науках та біології, а також займаються написанням музичних творів.

ПСК вручає нагороди *Sophista pro regione* і *Lux mentium* з 2009 року, за винятком 2020 і 2021 років, коли вони не вручалися через пандемію COVID-19. За 15 років плакети були вручені 284 успішним вчителям і 283 учням, які працюють у середніх школах Пряшівського краю. Серед 15 педагогів нагороду отримала також Мирослава Прибулова – З'єднана школа ім. Т. Шевченка з українською мовою навчання, Пряшів.

Даша ЄЛЕНЬОВА, ПСК, Пряшів.

Юліус Панько не розчарований тим, які ми є, але...

Юліус Панько (на фото, народжений 1951 р.) - це вже стабільна зірка на небосхилі української літератури Словаччини. Небо не дуже зоряне, але Юліус на ньому сяє. Його книжки видаються не лише українською мовою в Словаччині, але й в Україні, а також, наприклад, словацькою. Якщо хтось хоче дізнатися про нього більше, може глядати за цим посиланням https://sk.wikipedia.org/wiki/Július_Paňko. Він дожився - зівстав він паролем у Вікіпедії (що цікаво, тільки словацькою мовою)! І раз може бути питанням на maturі, якщо хтось колись ще вивчатиме українську мову в середній школі, наприклад, у Пряшівському краї!

- Ти свідничан (ми знайомі «деякий місяць», тому спілкуємося на «ти»)?
- Йожку, ти добре знаєш, що я родом з Довгуні, живу там з дружиною, хоча Свидник теж мій. Зрештою, я багато років працював тут вчителем і директором Основної школи на вулиці Карпатській.
- Чим письменник живе, коли не працює на фестиваль, де ми зустрілися?
- Буднями, адже я пенсіонер.
- Пишеш нову книгу? І взагалі, прозираєш, коли пишеш?
- Ні, я не з тих письменників, які пишуть щодня. Коли я є старшим і старшим, мені нелегко просто сісти і писати. А особливо дати мудрі думки на папір. Можу сказати, що я пишу рано вранці. Я скоріше рано прокидаюся, не можу спати, тому пишу. Мій принцип – писати треба тоді, коли на це є час, тоді це має вартість. Зараз у мене є розроблений текст, але сьогодні я ще не можу сказати, що це буде, чи це буде оповідання, чи ширший жанр. Вік дає таку ситуацію. Також є правда, що іноді я заздалегідь знаю, що буде на початку, а що наприкінці.
- Як сприймаш реальність сучасної Словаччини?
- Чи не маєш до мене легшого запитання?
- Був фестиваль у Свиднику учасником сюжету якогось з твоїх літературних творів? Я знаю, що «наше містечко» фігурує у твоїх творах. Це Свидник?

- Це можна так сприймати, але коли я вживаю «наше містечко», то маю на увазі не лише Свидник, а й містечка нашого регіону. Фестиваль з'явився в Михася. Але насправді лише один раз. Це добре запитання.
- І ти виступав на фестивалі?
- Ніколи на сцені, я танцював у колективі «Ториса» в Пряшеві, коли ще навчався в університеті. Там я і знайшов свою дружину. Я люблю співати, але у мене немає голосу. Моя дружина так каже, бо має слух. Я частіше співаю, але більше люблю танцювати.
- Подобається фестиваль?
- Чесно кажучи, я не думав – навіть зараз, з 71-м Святом, що він так сильно зміниться, я припускав, що буде веселішим. А тут тихо. А якщо додати до цього те, що відбувається в нашому музеї у Свиднику!



Ю. Панько (другий справа) з делегацією українських письменників на порожніх вулицях фестивального Свидника.

- Що буде далі з нами, хто пише собі українську національність?
- Я задаю собі такі питання, чому ми такі слабкі у своїй рефлексії, ми не знаємо своєї історії, ми не знаємо, що і як. Чому це наше?! Національні держави живуть, але багато з нас відійшло геть. Мало хто усвідомлює, звідки він родом, де його коріння. Наша пам'ять не працює. Вона слабка. Ми знаємо історію того і того, але не свою власну. На жаль, немає з ким про це нормально поговорити. Навколо мене мало однодумців. Не для того, щоб підносити себе, але я хочу посперечатися лише з розумною людиною. Тому я не те щоб розчарований, але мені прикро, що у нас все так розвивається, це жалко.

Розмову вів і фото: Йосиф Юрчишин

Меджилабірці відновлять околиці музею Енді Варгола

Місто Меджилабірці готує масштабну ревіталізацію околиць Музею сучасного мистецтва Енді Варгола. На реалізацію проекту воно отримало безповоротний фінансовий внесок у розмірі 450 444,95 євро від «Programu Slovensko».

Як повідомляє місто у соціальній мережі, загальна сума прийнятих витрат становить 529 935,24 євро з ПДВ, а співфінансування міста – 42 394,82 євро.

Метою проекту «Ревіталізація околиць Музею Енді Варго-

ла в Меджилабірцях» є покращення громадського простору навколо музею шляхом озеленення, будівництва дощових садів та водозбірних майданчиків, а також будівництва нових доріг, тротуарів та автостоянок. Проект також передбачає встановлення вуличного освітлення, міських меблів, огорожі та дитячих майданчиків. Площа, яку планується ревіталізувати, розташована в південній частині міста. Місто сподівається, що проект принесе не лише естетичні та функціональні покращення, але й соціальні, економічні та екологічні вигоди.

Для жителів міста, відвідувачів музею та сімей з дітьми проект покликаний забезпечити приємне, функціональне та екологічно чисте середовище. «Територія навколо Музею Енді Варгола має величезний потенціал для покращення навколишнього середовища, поліпшення якості повітря, зниження рівня шуму, посилення відчуття міста та соціальної активності», – зазначає міська самоуправа. МД

НОВИНИ КУЛЬТУРИ

МОЛДОВА. У Національному музеї мистецтв Молдови відбулося відкриття персональної виставки українського художника, президента Національної академії мистецтв України Віктора Сидоренка «Потоки часу і проявлення ідентичності», яка триватиме до 3 серпня.

ЛИТВА. У Galerija T.2 у Вільнюсі 19 червня о 19:00 відбулось відкриття виставки «Валькірія» сучасної української художниці Вері Бланш. Про-

ект присвячений силі та витривалості українських жінок у часи війни та трансформації.

НІМЕЧЧИНА. Українська громада представила український стенд на фестивалі «Vielfalt! Das Bonner Kultur- und Begegnungsfest» у самому серці Бонна.

УГОРЩИНА. 21 червня у самому центрі Будапешта, у внутрішньому дворі міської ратуші (Városháza park), відбулось вже одинадцяте щорічне благодійне Свято борщу.

УКРАЇНА. В Україні під час російсько-української війни на 30% зросли культурні індустрії, що свідчить про те, що культура є ресурсом стійкості для українців.

<https://www.ukrinform.ua/tag-kultura>

НЕДОЖИТИЙ ЮВІЛЕЙ ЮЛІЇ ПРОКІПЧАК (17.7.1935 – 9.12.2017)

Коли запитаємо в сучасному Гуменному когось із культурних діячів міста та околиці, чи знають або пам'ятають Юлію Прокіпчак, то не один скаже, що її забути не можна, бо вона залишила глибокий слід. Для тих, які забули, або не знають, хто така була Юлія Прокіпчак, скажемо, скоріше нагадаємо кілька слів, бо вона того заслуговує. Я її лише двічі чи тричі зустрів у своєму житті, але мені запам'яталася як усміхнена, оптимістична, енергійна і стурбована жінка, яка не була скупа на слово.

Юлія Прокіпчак (дівоче прізвище Джура), народилася по той бік Карпат, в селі Двірці Львівської області в родині урядовця 17.7.1935 р. Важке було дитинство Юлії та всієї української спільноти тоді ще у складі Польщі, або в перші роки після війни, коли цей край знов окупували російські більшовики і мстилися всім західноукраїнським патріотам і вивозили їх у сибірські гулаги...

Батьки і в таких умовах змалку прививали їй любов до художнього слова, слова Тараса Шевченка і після закінчення початкової освіти послали її навчатись у Львівський культурно-освітній технікум (клас режисура). Закінчивши названий технікум (1956), стала працювати художнім керівником Будинку культури в місті Жовква (до речі, тут у монастирі в 30-х роках минулого століття здобував освіту і наш пряшівський земляк Степан Сабол (Зореслав). Коли Юлія почала писати вірші та сценки, мені невідомо. Вийшовши заміж за офіцера радянської армії, певний час вона жила в Німеччині, потім на Закарпатті, де працювала секретаркою Виноградівської районної прокуратури та навчалась на юридичному факультеті Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, але навчання закінчила у Львівському національному університеті ім. І. Франка (1967) – спеціальність криміналістика. Це задовго до переселення в Словаччину вдруге вийшла заміж. Хоч мала серйозну освіту, бувало, що була змушена працювати робітницею, приватним юридичним консультантом, адвокатом тощо.

У Словаччину Юлія Прокіпчак переїхала 1975 року за своїм чоловіком М. Прокіпчаком і поселились у Гуменному. Тут стала методистом Окружного осередку культури, де працювала аж до виходу на пенсію 1990 року.

В Гуменному розгорнула велику культурно-освітню роботу, зокрема серед жінок, русинів-українців округу. Тяжко навіть перерахувати години, які вона присвятила, щоб дати життя українському слову в селах від Ублї аж до Воронова, пропагувати його на Фестивалях драми і художнього слова ім. О. Духновича, конкурсному огляді з художнього читання «Струни серця», присвячені І. Невицькій, фестивалів «Вансової Ломнічка», на різних академіях, святах тощо. Її виконання, завжди викликали схвальні овації, позитивні відгуки. В її репертуарі були, як правило, поезії Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, але й повеснених сучасних авторів України чи наших пряшівських українських письменників. Вона своїм читанням чарувала, полонила слухачів і не дивно, що часто здобувала призові місця.

Юлія Прокіпчак була й успішним автором багатьох віршів, повістей, сценек драматизацій художніх творів для потреб радіо чи інших публічних виступів для себе та інших членів її колективу, репертуарних збірників КСУТ чи гуменського збірника «ОКО». Ряд з них було надруковано на сторінках газет і журналів («Нове життя», «Дружно вперед»). Окремою книжкою вийшли аж далеко пізніше (вона була дуже вимоглива до художнього слова і себе не вважала поетом), вже будучи пенсіонеркою, а шкода. Подбали про появу видання її творів сини. Перша збірка несе назву «Бабусині внуки» (Гуменне, 2005) та друга – «Мамина вишня» (Львів, 2016, 223 с.), яка складається із поетичних, прозових, драматичних творів та передмови В. Галайди і М. Петренка, які позитивно оцінили її творчий доробок. Книжка «Мамина вишня» складається із таких



розділів: «Їду у молодість на прощу», «Мамина вишня», «Бабусині внуки» та пєски «Пустунчик».

Залишились мимо книжки цілий ряд перекладів на українську мову творів з російської, словацької і чеської мов, зокрема, творів для дітей. Наведемо хоча б такі її найбільш відомі переклади: Л. Ледінська «Козлятка», Я. Озабал «Лисиця і ведмідь», Е. Анталов «Бульбашка», Е. Добешова «Що то було б, якби було», Е.Чарська «Голубчики», Е. Златошова «Вакації» та інші. Вона ще виконала ряд драматизацій різних казок для потреб радіо і для самодіяльних гуртків.

Вірші Ю. Прокіпчак навіяні здебільшого українською народною піснею або поезією Галичини. Відчувається в них їхній ритм, тоніка, характер, метафорика, образність народної поезії, часто в них Ю. Прокіпчак виражає тугу, сум за мамою, рідним краєм, сумує за своєю молодістю. Переважають вірші, присвячені дітям та молодій генерації, іноді вони мають дидактичний, повчальний характер, достатньо майстерно виражені чи зображені події.

*Понеси мене, доле, у рідні краї,
Де співають нового життя ручай.
Понеси мене, доле в широкі поля,
Де під небом високим мріють жита.*

В поетичному доробку Ю. Прокіпчак знаходимо ряд віршів, в яких виявляє свій біль, печаль, страх, яке буде майбутнє рідного краю, виражає любов і своєї мами, віддає їй пошану, в інших виражає захоплення своєю мамою. Незважаючи на те, що її дитинство було часто драматичне, радо у своїх віршах повертається до рідного краю, забулось все погане і залишилась чарівна мама, молодість. Своє подальше життя, його продовження вбачає у своїх синів та онуків

*Впаду
на коліна перед Хрестом святим
І тиху молитву подарую,
Подарую літам молодим...*

Такі вірші, як «Болить їй голівка», «Пила я палінку», «А в нашій Гуменній», «О, гуляю я», «Галичанка» такі мелодійні, що прямо просяться заспівати і покласти їх на музику.

Особливу увагу заслуговують вірші, які склали збірку «Бабусині внуки» та складають цикл згаданих вибраних творів – «Мамина вишня». Вона в них поетичною мовою позитивно оцінює поведінку, працелюбність дітей та їхнє шанування батьків, картає тих, які негативно відносяться до своїх обов'язків. Це дохідливі, зрозумілі, поетичні, місцями й дидактичні твори. Їхня вартість полягає в тому, що таких творів бракує в нашій літературі.

В цілому можна твердити, що Ю. Прокіпчак збагатила нашу українську літературу, зокрема творами для дітей, що її твори заслуговують, щоб до них зверталися не лише сучасні читачі, але й читачі наступних генерацій.

М. Роман.

ПОРТУГАЛІЯ. У Муніципальній бібліотеці міста Коїмбра з'явилася «Українська книжкова полицка».

ХОРВАТІЯ. З У місті Вуковар пройшла 18-та Центральна маніфестація українців у Хорватії – масштабна культурна подія, організована Українською громадою Республіки Хорватія та Українським культурно-просвітнім товариством ім. Івана Франка.

ПОЛЬЩА. У Варшаві 26–27 червня проходить конференція під назвою «Стийкість. Відновлення. Майбутнє: Культура у відновленні України».

НІДЕРЛАНДИ. У Гаазі обговорили поглиблення українсько-нідерландської співпраці у сфері культури з метою збереження культурної спадщини,

Сотні сіл зникли з мапи Словаччини. Інші вимирають

Ім'я журналіста Володимира Янцури добре відоме в колах журналістів Словаччини. Не менш він відомий читачам, адже з-під його пера вони мали змогу читати аналітичні статті, які приваблюють глибиною погляду на сучасність, але і на нашу минувшину. У статтях часто повертається до рідного краю, в якому народився – до Східної Словаччини. Увазі читачів в перекладі на українську мову пропонуємо його статтю про життя сучасного села в Словаччині.

Ред.

Про них зазвичай говорять і пишуть лише під час виборів. Про наші маленькі і особливо найменші села. У них так мало виборців, що вони часто не в змозі створити виборчі комісії. Навіть це було б смішно, якби не було сумно. Ці села фактично вимирають. Всі вони мають багату історію, пережили війни та епідемії. Сьогодні вони на межі знищення.

Село Сланиця на початку минулого століття. Через п'ятдесят років воно було затоплене водами Оравської греблі.

Більшість з них знаходяться в наших «krajsoch-okrajsoch», як колись назвав письменник Владімір Мінач темні куточки в прикордонних районах, особливо на північному сході і центральному півдні Словаччини.

Інший письменник, Рудольф Слобода, на покоління молодший за нього, дивувався «вужьким долинам, де темно, хоча сонце ще не зайшло». Всюди він знаходив села і хотари, що кипіли життям.

Слобода впізнавав їх як молодий репортер. Значно пізніше, вже як відомий автор, він писав у «Спробі автопортрета»: «Що ж, наша люба Словаччина стала більшою і, по правді кажучи, біднішою сьогодні через ці вузькі долини».

«Спроба автопортрета» була опублікована у 1988 році. Відтоді минуло 37 років, і багато з тих сіл буквально вимирають. У них не чути дитячої радості. Дитячі садочки та школи зачинені. Нікому навчати. Більшість будинків покинуті. У тих небагатьох, що залишилися, суцільна старість. Молодь давно роз'їхалася.

Де є такі села? Поїдьте в Пряшівський край, а саме в трикутник районів Свидник - Стропків - Меджилабірці.

Наприклад, у Свидницькому окрузі під час останнього перепису населення в селі Прикра проживало 12, в Гавранці - 15, а в Шарбові - 17 жителів. Але й інші села були не набагато кращі. Наприклад, Белеівці з 28, Бистра з 38, Сольник з 55, Якушівці з 59 або Кришлівці з 59 жителями. Але зауважте, що перепис проводився чотири роки тому, і за цей час ситуація могла кардинально змінитися.

Мале - це прекрасно, але...

Минулого року Прикра налічувала лише 11 душ. Ви скажете, яка різниця, однією людиною менше, але це все одно, що в Братиславі раптом стало на 20 тисяч менше - на одну дванадцятку менше.

На думку експертів, довгострокове скорочення населення в нашій країні зачіпає в основному Земплін, Шариш і Гемер. Але так було не завжди. Ще в 1970 році в Прикрій проживало 73 людини, а через десять років - 48. А в 1991 році - лише 15, тобто втричі менше.

Таке ж різке скорочення можна було спостерігати майже в кожному третьому-другому селі

Вишнього Земплина і Вишнього Шариша. Що сталося?

«Історичним фактом є те, що невеликі долини з неродючим ґрунтом біля підніжжя Низьких Бескидів могли утримувати щонайбільше сотню жителів», - пояснював два десятиліття тому Габріель Зубрицький, регіональний географ, з Університету Коменського в Братиславі.

Але, можливо, так було не завжди і не скрізь. Наприкінці грудня 1930 року, згідно з тогочасним переписом населення, у Прикрій налічувалося «аж» 146 душ. Один відомий угорський географ писав про неї наприкінці 18 століття: «Населяють його русинські пастухи, ґрунт там бідний, третього класу».

Через півстоліття Елек Фенеш включив до свого географічного словника інформацію про ще одне вишньошариське село Гавранець. У 1851 році воно налічувало 90 душ, 57 з яких були русинами. До 1910 року кількість жителів скоротилася до 77.

Наша наступна зупинка - Шарбів. У 1709 - 1701 роках його вразила епідемія чуми. Вцілілі шарбівчани роз'їхалися, і село обезлюдніло. Але воно не зникло, люди поверталися, і в 1787 році тут було вже 50 жителів. Сорок років по тому - 73 особи, які працювали в лісах і виготовляли шиндлі (гонти). У 1857 році в селі заснували скляний завод з лісопилним цехом, що дало Шарбову імпульс до зростання. У 1910 році в селі проживало 107 жителів.

Дві світові війни, особливо друга, жорстоко пройшли через Шарбів. Але кожного разу село оговтувалося від кривавих ран. Після першої війни тут працювала парова лісопилка, після другої місцеві жителі почали розводити велику рогату худобу в сільськогосподарському кооперативі. Але в 1970 році в Шарбові було лише 53 жителі. Лише на кілька осіб більше, ніж у Гавранці на той час.

Йдемо далі. Четверте «міні-село» Белеівці пережило ще більше злетів і падінь. На початку 18 століття його майже знищили куруцькі війни (повстання угорських князів проти Габсбургів) та чума. Але до кінця століття в ньому знову налічувалося 132 жителі, а в 1828 році - навіть 195. Ще через двадцять років воно перевищило магічну позначку в 200 душ.

Наприкінці 19 століття Вишній Шариш був одним з регіонів з найвищим рівнем еміграції до Америки в пошуках роботи. За цим послідували дві великі військові пожежі. Після другої з них село Белеівці було майже повністю спалене дотла. У 1970 році тут проживало лише 69 осіб. Минулого року їх було 28, і Белеівці явно вимирають.

Кажуть, що все маленьке - прекрасне. Але чи можна це сказати про «село в долині», де кожен другий будинок напівзруйнований, порожній, а в інших живуть старі люди?

За винятком історичного мінімуму

Словацький історик та архівіст Фердинанд Уличний спробував скласти карту зникнення сіл Шариської жупи в 13-16 століттях. Історичні записи свідчать, що саме тоді відбулося наймасштабніше вимирання поселень на всій території сучасної Словаччини.

Окрім голоду та різних епідемій, їх спустошували армії, як місцеві, так і іноземні. «Можливо, кріпаки і драгуни конкуруючих дворянських родів», - додає професор Уличний. Він знайшов близько сотні сіл, які зникли в середньовіччі в одному лише Шариші. Він також знайшов в архівах їхні угорські назви. Наприклад, Адьгош і Петреч у Свидницькому окрузі або Йордангаза і Рет у Бардіївському окрузі.

Археологи змогли визначити територію принаймні деяких з них, наприклад, за фрагментами будівельного розчину, знайденими в колишніх церквах. У Шариші вони таким чином ідентифікували вимерлі села Поглодів, Лачнів або Бодош.

У минулому пошуком зниклих сіл займалися також історики-аматори та письменники-історики.

Публіцист Бело Кляйн-Тесносальський свого часу шукав долю липтовського села Мала Гиба. Він висунув гіпотезу, що воно зникло у 1709 році після шестиденної битви під Вавришовом і відступу військ Ференца Ракоці II перед цісарським військом. Невеликі села також зникли протягом 19 століття. Адріан Немергут і Марек Войтешек з Інституту археології Словацької академії наук відносно недавно підтвердили існування сіл Лештина і Завада, які колись належали до маєтку Плавеч (округ Стара Любовня), за допомогою геофізичних досліджень.

Перша письмова згадка про Заваду датується 1540 роком, остання - на мапі 1860 року. Через більш ніж три століття вона зникла. Подібна доля спіткала Лештину шістдесятьма роками раніше. Причини цього можна тільки уявити, але одна здається дуже ймовірною: в той час почалася масова еміграція з гірських округів до Америки в пошуках роботи. «Спочатку вона з'явилася в Шариському краї, а потім до неї приєдналися Списький, Земплінський та інші краї», - розповідає історик Ігор Гаруштяк.

Підраховано, що тільки за перші десять років цієї еміграції з Шариша і Земплина виїхало близько 20 тисяч словаків і до 25 тисяч русинів відповідно. Напевно, не випадково, що вони виїжджали переважно з сіл, які зараз є одними з найменших і, на жаль, знову найбідніших у регіоні. У той час їх вигнала з рідних домівок бідність після неврожайних років та епідемії холери.

Володимир ЯНЦУРА.
(Далі буде)

Свидник планує побудувати нові будинки

Місто Свидник готує ділянку під назвою Jarabinky для будівництва 38 будинків у трьох типах дизайну. Наразі підготовлено архітектурне дослідження. «Ми працюємо над документами, і хоча це складно, це вимагає багатьох професій, але ми значно просунулися вперед. Я також бачу великий інтерес з боку потенційних мешканців Ярабинок і рада, що сім'ї, які хотіли б повернутися до Свидника, також цікавляться цим місцем», - сказала приматорка Свидника Марцела Іванчова.

Мета архітектурного дослідження, яке доступне місту, - дати уявлення про можливий спосіб забудови території. Визначити розміщення окремих будинків по відношенню до лінії вулиці, визначити розташування функціональних зон на

окремих виділених ділянках та визначити висоту і форму будівель.

Територія житлової зони Ярабинка оточена на сході територією Меморіалу Радянської Армії (НКП), на північному заході - сільськогосподарськими землями, на півдні - дорогою першого класу, територіями існуючих спортивних споруд і спортивних майданчиків, територіями громадських автостоянок, об'єктами громадського благоустрою.

За словами Тхірової, місто також працює над проектною документацією для плану будівництва - водопостачання, каналізації, електрики, газу, доріг і тротуарів, а також отримує коментарі щодо зміни плану зонування від відповідних органів.

КО

Каналізаційні стоки стікають у Домашу

Водосховище Домаша в Пряшівському краї в майбутньому повинно мати чистішу воду. Це стане можливим завдяки будівництву каналізації у 18 селах навколо греблі, звідки зараз стічні води часто потрапляють прямо у воду.

Відповідний меморандум на початку червня підписали приматори міст і старости сіл, розташованих поблизу водойми. У той же час, на засіданні в середу (4 червня) в Печовській Новій Весі (Сабинівський округ) уряд прийняв постанову, згідно з якою проект утилізації стічних вод в Домаші буде включений до числа стратегічних проєктів.

«Це важливо, тому що якщо у нас вже є водоймище, ми повинні дбати про нього і про якість води. На жаль, до цього часу не було зацікавленості в каналізації Домаші. Зелена перлина, яку ми маємо в Словаччині, і яку не забруднює жодна промисловість, досі не була захищена», - сказав після зустрічі міністр інвестицій, регіонального розвитку та інформатизації Самуел Мігаль.

Декларацію про стратегічний проєкт «Чиста домівка» підписали старости 18 сіл, у тому числі окружного міста Стропків, а також голова Регіональної туристичної організації «Вишній Земплін». Включення проєкту до числа стратегічних дозволить, серед іншого, прискорити різні підготовчі та дозвільні процеси.

Будівництво має розпочатися наступної весни - С. Мігаль підкреслив, що завданням старостів буде підготовка проєктної документації, щоб його міністерство могло потім звернутися до Брюсселя з проханням про виділення коштів ЄС на великий проєкт каналізації в Домаші. За його словами, точна сума ще не відома, але це точно бу-

дуть десятки мільйонів євро.

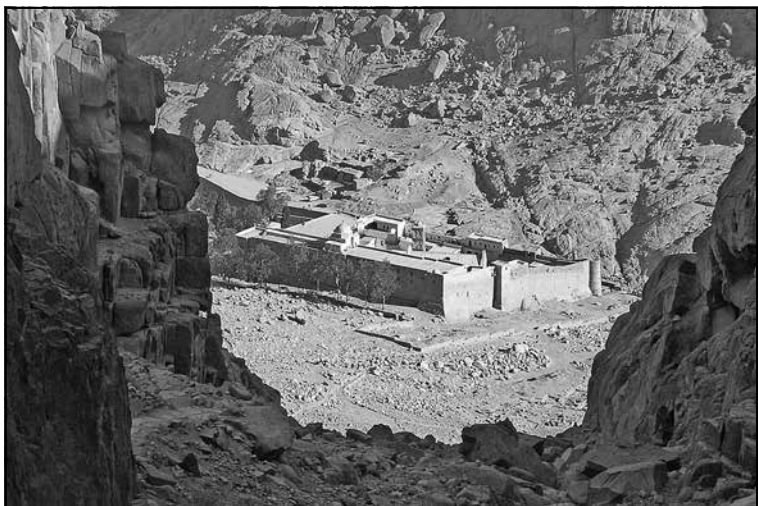
За словами приматора Стропкова Ондreja Брендзи, декларація - це, на перший погляд, лише три аркуші паперу, але він вважає її дуже важливою. «Життя навчило нас, що підготовка проєкту триває довше, ніж його реалізація. Окремі села потребують певної координації, співпраці та лідерства», - пояснив приматор. Він також зазначив, що його місто вже каналізоване, а от міський район Ситнік ще ні.

Староста села Бзяне Ладислав Врabelь розповів, що в його селі вже є каналізація, але її недостатньо в тій частині хотару, де розташовано близько 650 рекреаційних хат. «З них приблизно 200-250 мають каналізацію, решта - ні. Минулого року після дощів з очисних споруд почала витікати вода, яка не справлялася з навантаженням, і це не сподобалося відпочивальникам», - зазначив Врabelь.

Староста села Кваківці Радован Капраль зазначив, що не бачить жодних проблем у можливому використанні Домаші як джерела питної води, а лише позитив. «Треба трохи розібратися в цьому. У Чехії сотисячне місто забезпечується питною водою з Врановської греблі, а навколо місця водозабору встановлені буї, до яких не можна підпливати на човнах. Тому не слід розуміти, що якщо у Старині виникнуть проблеми, а Домаша буде використовуватися як резервне джерело, то туризм на цьому закінчиться», - пояснив Капраль.

СК





Вид на Монастир Св. Катерини з схилів гори Синай. Згідно з біблійною традицією, саме на цій горі Бог дав Мойсею Десять Заповідей.

Монастир Св. Катерини перейшов у власність держави

Після п'ятнадцяти століть автономії православний монастир Святої Катерини на горі Синай в Єгипті офіційно перейшов у власність єгипетської держави.

Рішення стосувалося визнання права власності на спірні земельні ділянки, розташовані між провінцією Південний Синай і монастирем. У рішенні суд підтвердив право монахів на користування монастирем і археологічними пам'ятками в районі Святої Катерини, але підкреслив, що власником цих ділянок є держава.

Портал *OrthodoxiaInfo* назвав це рішення «одним з найсерйозніших порушень релігійної та особистої свободи за останні століття». Єрусалимський Патріархат висловив «глибоке занепокоєння» з приводу того, що він назвав «захопленням земель, що оточують монастир». А Архієпископ Афінський і всієї Греції Ієронім II у своїй заяві визнав, що «після скандального рішення, пов'язаного з брутальним порушенням свободи людини – і особливо релігійної свободи – єгипетською судовою системою, найстаріший православний християнський пам'ятник у світі, монастир Святої Катерини на горі Синай, зараз вступає в період суворих випробувань, які нагадують про набагато більш темні часи в історії».

Монастир на горі Синай у 6 столітті після Різдва Христового заснував імператор Юстиніан, він є найстарішим християнським монастирем в Єгипті та одним з найстаріших у світі. Він пережив усі війни, що прокотилися через цю територію. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) внесла його до списку пам'яток, визнаних світовою спадщиною. Тут зберігається колекція візантійських ікон та колекція рідкісних стародруків.

(РАР)

Фото Мирослава Ілюка.



Неопалима Купина (*horiaci ker*) знаходиться в Монастирі Св. Катерини у північній частині гори Синай (2287 м). Це терновий кущ, єдине дерево, яке століттями росте в пустині серед пустих скель і піску і не висихає під спекотним синайським небом. З Біблії відомо, що коли Мойсей підійшов до куща, щоб подивитися, «чому кущ горить вогнем, але не згоряє», то вже Бог покликав до нього з палаючого куща, закликавши вивести народ Ізраїль з рабства Єгипту в Обітовану землю.

ЩО Ж ТАКЕ «ЧИЧЕРІ»

Є така відома народна пісня, яку часто виконують на весіллях та інших святкуваннях: Ой, Марічко, чичері, чичері, чичері. Розчеши ми кучері, кучері, кучері.

Одразу на початку пісні ми чуємо слово «чичері». Його складно знайти навіть у тлумачних словниках. Тому можемо віднести його до діалектизму, характерного для Карпат.

Саме слово «чичері» означає

пронизливий, холодний вітер з дощем.

Походження слова невідоме, ймовірно, воно праслов'янського походження.

І одразу стає зрозумілим текст – «Марічко, розчеши кучері, бо вітри-чичері їх сплутали».

В українській мові чимало цікавих слів, які позначають природні чи погодні явища – як от імла, вирій, осоння, заграва, які теж відомі не усім.

Радіо Трек.

Felső Piszana (1618), Wisna Pisana (1773), Felsőhő – Piszana (1786), Horní Pisaná (1808), Visnya Piszana (1838), Ober-Piszana (1850), Felső Piszána (1869), Felsőpizsána (1900), Felsőhímes (1910), Vyšnia Pisana (1921), Vyšná Pisaná (1950).

Стат.: 1828 – 22 буд., 190 жит., 1869 – 108, 1880 – 107 жит., 101 слов., 2 інш., 4 немовл., 104 гр.-кат., 3 юд., 1890 – 126 жит., 126 рус., 119 гр.-кат., 7 юд., 1900 – 156 жит., 8 нім., 142 рус., 6 інш., 5 р.-кат., 143 гр.-кат., 8 юд., 1910 – 140 жит., 9 нім., 129 рус., 2 інш., 2 р.-кат., 129 гр.-кат., 9 юд., 1921 – 112 жит., 106 руськ., 6 євр., 106 гр.-кат., 6 юд., 1930 – 166 жит., 130 руськ., 1 нім., 16 євр., 19 чужин., 20 р.-кат., 128 гр.-кат., 16 юд., 2 інш. або без віросп., 1940 – 200, 1948 – 130, 1950 – 148 жит., 9 слов., 139 рос., 3 р.-кат., 144 гр.-кат., 1970 – 138 жит., 1980 – 112 жит., 2 слов., 110 укр., 1991 – 21 буд. (6 незас.), 69 жит., 25 слов., 37 рус., 7 укр., 47 гр.-кат., 18 правосл., 4 невр., 2001 – 80 жит., 36 слов., 41 рус., 3 укр., 1 р.-кат., 57 гр.-кат., 22 правосл., 2011 – 76 жит., 30 слов., 45 рус., 1 невр., 3 р.-кат., 54 гр.-кат., 18 правосл., 1 без віросп., 2021 – 65 жит., 38 слов., 25 рус., 2 укр., 3 без віросп., 5 р.-кат., 39 гр.-кат., 16 правосл., 1 будист, 1 інш.

Площа хотара 738 га.

Путівники, призначені для туристів, наводять такі хотарні назви Вишньої Писаної: Vlčia jama, Chruščivka, Hriady, Jablonky, Pod dubinou, Zá kutie, Chodníky, Stará huta, Dolinky, Čierťaž, Pod Ščobom, Podomky, Pod Čierťažou, Baňasivka, Lieštyny, Hřbok, Dolina, Stehy, Medzi potokmi, Stredné, Nad Lieštinami, Za vrchom, Dialník, Okolo Doliniek, Stavok, Za Hřbok, Hřuň.

Краєзнавці пов'язують переклад власної назви Писана угорською мовою в контексті мадяризації неугорських назв сіл з початку 20 століття, як hímes (читається гімеш), що означає великодня писанка. Село справді славалося тоді своїми красивими писанками, прикрашеними батиком – шпилькою.

Мовознавець Василь Латта в «Атласі українських говорів Східної Словаччини» наводить народну назву села: *Вишньа Писана*.

Село розташоване у північній частині Низьких Бескидів під головним Карпатським хребтом за 14 км на північний схід від Свидника.

Словацький вчений Я. М. Корабинський в лексиконі сіл Угорщини (1786) зазначає існування в Шариському комітаті двох руснацьких сіл

Сторінки минулого (133)

ВИШНЯ ПИСАНА – VYŠNÁ PISANÁ (окр. Свидник)

«zwey ruřnak. Dörfer» з назвою Писана – Нижня Писана (Alsópizsana) і Вишня Писана (Felsőpizsana) (див. стор. 539). Ближче він не специфікує наведені села. Натомість історик Ян Бенько наводить, що вперше ці села були оподатковані державним митом в 1618 році

Село було засноване у 1573 – 1598 роках. Належало до Маковицького панства.

Найдавніша згадка про село датується 1600 роком і стверджує, що Вишня Писана є новим селом, тому місцеві селяни не зобов'язані платити податок. Зі змісту згадки видно, що поселення вже існувало у 1600 році. Як наводить історик Ф. Уличний, Вишню Писану, безсумнівно, заснували поселенці з сусідньої Нижньої Писани разом зі шолтисом. Про це свідчить назва.

У 1618 році хотар з млином належав п'ятьом домогосподарствам і налічував одинадцять селянських дворів. Населення займалося хліборобством, виготовленням гонту та розведенням овець, працювало у лісах. Проте відомо, що більшість селян тримали волів, що дозволяє припустити, що вони також займалися і фуранкою. Чотири сім'ї бідняків обслуговували шолтиса і селян. Один бідняк був ковалем. Вишня Писана на початку 17 століття була середнім за величиною селом. У 1787 році в селі було 18 будинків і 133 жителів, у 1828 році – 22 будинки і 190 жителів. В урядовому лексиконі сіл Угорщини 1773 року село зазначене як чисто руське. Перепис населення Угорщини 1806 року реєструє релігійну приналежність жителів села. Зазначене як греко-католицьке з руською мовою проповіді.

Люди жили у дуже скромних умовах. Будинки були дерев'яними з підлогою з битої жовтої глини. Дахи були вкриті соломом. Кухня слугувала їдальнею та спальнею, а в сувору зиму туди також заносили тварин та домашню птицю. Це також було пов'язано з низьким рівнем гігієни, що сприяло поширенню різних хвороб та епідемії.

У 19 ст. велика частина лісів належала панові Сечені. Під час Першої світової війни воюючі війська тут

похоронили вбитих воїнів. На початку 20 ст. тут поселилось кілька сімей з Галичини. Галицькі підприємці Еренберг, Розенблют та Грос купили ліс і в околиці будували лісопилки, де селяни знаходили роботу. Під час Другої світової війни (вересень-жовтень 1944 р.) у боях за визволення села загинув 481 воїн ЧА. Було зруйновано 27 будинків. 1957 р. провели автобусну лінію, 1958 – заправили електрику.

На околицях села знаходиться експозиція бойової техніки у так званій Долині смерті часів Карпат-Дунайської операції 1944 року. Тут встановлений радянський танк Т-34.

Про стан релігійного життя в селі довідуємось з протоколу єпископської візитації 1796 року. В ньому зазначено, що Вишня Писана не має свою церкву і належала парафії-матері у Нижній Писані.

Вишня Писана протягом століть була філією греко-католицької парафії в Нижній Писаній. Метрика народжень, смертей і вінчань ведеться тут з 1752 року. У Державному архіві в Пряшіві збереглась лише метрика парафії за 1860 – 1862; 1866; 1867; 1869; 1875 – 1892 і 1895 роки, інші частини були знищені військовими подіями.

Церква на честь Успіння Пресвятої Богородиці була побудована в 1909 році. До того часу на цвинтарі була лише дерев'яна каплиця. Вона була пошкоджена під час Другої світової війни і відремонтована після війни власними силами. Її капітальна реконструкція та розширення були здійснені у 1965 році.

Після Пряшівського собору 1950 року всі жителі села перейшли на православну віру. Після відновлення Греко-Католицької Церкви в 1968 році деякі жителі села повернулися до Православної Церкви.

Виходячи з даних переписом населення 2021 року, у селі в сучасному є 39 вірян Греко-Католицької і 16 Православної Церкви.

Як церковна громада Вишня Писана є філією православної парафії в Кружльовій, а греко-католицька – філією церкви-матері в Нижній Писаній. Народився історик Іван Ванат (13.8.1926 – 17. 7. 2015).

-мі-

Спочатку це був подарунок зі Словаччини

Подарована машина швидкої допомоги «Оксана», знищена під час війни в Україні, виставлена в центрі міста Пряшева. Як пояснив приматор Пряшева Франтішек Ольга (Demokrati), карета швидкої допомоги була передана зі Словаччини у складі гуманітарного конвою в Україну ще в листопаді 2024 року. Однак незабаром після доставки вона стала об'єктом атаки ворожого безпілотної з Росії.

За словами Ф. Ольги, під час нападу загинули люди. «Ми вирішили виставити її в центрі Пряшева, щоб кожен міг побачити, що таке війна в реальності. Не через цифри, а через тишу цієї зруйнованої машини швидкої допомоги, побачити її зблизька. Це пам'ять про війну, але також і потужний символ нашої солідарності з Україною», -



пояснив приматор у соціальній мережі. «Ми хочемо, щоб вона нагадувала, що солідарність - це не одноразовий акт, це ставлення. Україна все ще бореться. І ми підтримуємо її», - додав Ф. Ольга. Інсталяція є результатом співпраці

міста Пряшів з Фондацією «Відкрите суспільство», громадським об'єднанням «All4Ukraine», у партнерстві з Посольством України в Словаччині та Чеським фондом для України.

SITA